

Што је год који паметнији и поштенији, и што с народом лепше у љубави живи, то он¹ на¹ више мрзи, и више га гони; а што је год који луђи и неваљалији, и што су људи с њим незадовољнији, то га он више воли и брани.

Вук Караџић [\[1\]](#)

У свакој земљи има корова, само се у Србији коров залива.

Зоран Ћинђић

Напредовање кроз друштво је могуће захваљујући његовој раслојености: социјалној, економској и политичкој. Највиши слојеви доносе све оно што друштво може да пружи као одговор на свељудску потребу за бољим животом (Џеферсонов *Pursuit of Happiness*) . Али ко добија ту награду? За очекивање је да у стварности неће увек и једино најбољи доћи на највише положаје. Изузетно, нарочито у кризна времена, бољи и лошији могу да замене места. Али како објаснити негативну селекцију: редовно напредовање лошијих и сузбијање бољих? У којој мери негативна селекција постоји у српском друштву? Да ли је тачно да се у Србији успех не прашта, способност не цени, а за врлину нема места?

У значењу *одабир лошијег*, појам „негативна селекција“ користи се у узгајању, економији, имиграционој и кадровској политици. [\[2\]](#) Нас она занима у друштву уопште - не само кадровски, јер запошљавање није једина друштвена промоција. У свету и код нас ретко је била предмет научног или новинарског истраживања по себи.

[\[3\]](#) Међународни преглед открива упоредиве, али различите појаве, попут егалитаризама у Јапану (*ексер који вири*

[\[4\]](#)), земљама Комонвелта (*синдром високе булке*

[\[5\]](#)) и Скандинавије (*закон из Јантеа*

[6]

). У Југословенској науци појам се јавља у одређеном броју радова почев од осамдесетих година, често иза скраћенице „

ТЗВ.

“ или под наводницима, без подробнијег објашњавања. Тек у октобру 2008 стиже до наслова једне телевизијске емисије: „Негативна селекција: зашто је гори бољи?“

[7]

Са друге стране, далеко чешће је тема личних разговора, интернет форума и коментара. Сама појава (без појма) је обрађивана у уметности: сетимо се прогона стваралаца у Домановићевом

Мртвом мору

[8]

, Нушићеве госпође министарке, од које најнеспособнији рођаци очекују државно намештење

[9]

, или Дисовог „достојанства поделише идиоти“

[10]

. А знамо и да „Перо ради у контролу лета“.

[11]

Стиче се утисак да је појава широко присутна у друштвеној стварности, одакле се раширила у језик и популарну културу али тешко проналази пут до званичне јавности. Ако је овај утисак тачан, у медијима ћемо негативну селекцију моћи да нађемо само посредно, у траговима, али ће они оцртавати обресе нечег далеко већег.

Примери у медијима

Открићемо нпр. да одговарајућу друштвену подршку нису добили ни Драган Јаћимовић, први Србин на Монт Евересту, ни Нађа Хигл, добитница злата у пливању, ни Лука Радвановић, четрнаестогодишњи виртуоз на гитари, ни Драгана Јелачић, стипендисткиња на *Sciences Po*, ни Дејан Розгић, врсни дипломац два факултета, ни Лазар Крстић, студент генерације на Јејлу, ни Милош Станковић, млади проналазач, ни Ратко Јовић - кад је са Итона хтео да пређе на Оксфорд.

[12]

Милорад Симић, аутор

Српског електронског речника

, наишао је на сваку препреку код колега и установа којима су такви пројекти дужност.

[13]

Золтан Дани, заповедник јединице која је оборила „невидљиви“ Ф-117 А, напустио је војску без одликовања.

[14]

САРС-ов мегахит „Буђав лебац“ добио је од СОКОЈ-а читавих 16,5 динара на име ауторских права.

[15]

Миодраг Стојковић, први европски научник који је клонирао људски ембрион, три године је чекао на дозволу да отвори клинику у родном Лесковцу.

[16]

Још горе је пролазио прослављени Владе Дивац, док је своје милионе покушавао да уложи у српску привреду. Млади српски математичар Теодор фон Бург, који је у Србију донео 13 медаља са међународних такмичења, сведочи: „Већ пет година гледам како [...] награђују оне од којих сам бољи, а мене одбијају [...]“.

[17]

Његова главна мана је у ствари предност: као основац је побеђивао средњошколце.

[18]

Како изумируће српско друштво третира своје најзаслужније чланове - мајке - можемо прочитати на сајту

majkahrabrost.com

. Друштвено непоштовање прати најбоље од нас и у гроб: иако је прогласила 2009 за годину Милутина Миланковића, по ком су странци назвали једно небеско тело и делове Месеца и Марса, српска Влада до данас није предузела ништа на обележавању јубилеја, а медији нису заинтересовани ни да откупе филм и серију. Са друге стране, сазнаћемо да високе положаје, станове, нечувене кредите и астрономска примања (плате, бонуси, репрезентације, картице...)

[19]

добијају људи који не пролазе конкурсе, већ се запошљавају по партијској линији, у прегломазној (дакле неделотворној) државној управи и губиташким

[20]

јавним предузећима. Налазимо дакле мноштво примера да највише друштвене награде иду грађанима без заслуга, док заслужни остају без њих.

Ковачевић и Чавић

Упоредимо сада два млада Србина, спортисте, који су готово истовремено дошли у жижу наше, а делом и међународне јавности: Милорада Чавића и Миладина Ковачевића.

Чавић (24) је у марту 2008 освојио злато у Ајндховену (Холандија), оборивши европски рекорд два пута у два дана. Освојио би по свој прилици још једно, да није дисквалификован пред такмичење у ком је био фаворит, када се на додели медаља појавио са паролом „Косово је Србија“ преко груди. У Србију је стигао театарлно, авионом Владе, дочекан од народа и званичника као национални јунак. [21]

Ковачевић (21) је у мају исте године у Њујорку са двојицом другова претукао Брајана Стајнхауера, човека дупло лакшег од себе, који је због тешких телесних повреда завршио у тромесечној [22] коми. У јуну је пуштен из притвора након што су његови родитељи положили кауцију од 100.000 долара (*sic*), уз забрану изласка из САД и одузимање путне исправе. Ипак, у Србију је стигао већ три дана касније, као бегунац и виновник још два недела: кршења услова кауције и подстрекивања на фалсификовање службене исправе. Наиме, српски вицеконзул у Њујорку издао је путну дозволу упркос забрани америчког суда, што је изазвало дипломатски инцидент између две државе.

У наредном периоду и један и други су се борили за статус у српском друштву и јавности. Чавић је безуспешно покушавао да добије стан који му је обећан из највиших државних кругова. [23] Успеха није имао ни у налажењу базена за тренинг: у једном се срушио кров, а у другом - хладном - делио је термин са купачима. Пола године након тријумфалног повратка, разочарано је закључио: „У Србији, једноставно, само губим време“. [24] Са друге стране, медијска кампања породице Ковачевић [25] уродила је плодом. У јануару 2009 Миладин се обрео у Скупштини, а у фебруару је Влада волшебно донела одлуку да за његова недела утроши милион (*sic*) долара из буџета.

[26] Цепове пореских обвезника милион је напустио у марту, а Миладин и даље ниже успехе и ређа привилегије. Последњу као да је истресао из прашњавог Титовог шињела: чека га обезбеђен посао чим заврши факултет.

[27]

И Милорад и Миладин учинили су више за имиџ Србије у свету, нарочито у САД, од многих дипломатских делегација и лобиста. Један нас је представио као шампионе, лафове и идеалисте, други као насилнике, кукавице и преваранте. Један несебично улаже себе у национални интерес, други узима нацију за таоца у својим злочинима. Од једног имамо корист, од другог штету. Али Милораду све његове медаље нису завределе ни место у базену, док Миладинови злочини вреде милион долара.

Обе афере су мобилисале јавност. Објављене су стотине вести и хиљаде коментара, бројни званичници су заузели став, на челу са Владом Србије, која је донела конкретне мере. Све то нам пружа довољно доказа за одговор на наша питања: да, негативна селекција је завладала Србијом до тачке пуцања. Али крунски доказ не лежи у подршци Ковачевићу: ни у њеној дрској издашности, ни у лицемерним и бесмисленим изјавама [28]

, ни у велу тајне и корупције. Најјаснија порука да у Србији нема места за добре стигла је баш кроз подршку најбољима.

Јер у августу 2009 Чавић је коначно добио стан. [29] Али обећање је дато још 2003, након злата у Даблину. Требало му је дакле 6 година, 10 медаља и медијска офанзива, а и онда само на коришћење, а и онда - само стан. О његовом највећем проблему - недостатку услова за тренинг - нема ни речи. На исти начин, Теодор фон Бург је у мају добио заостала средстава и нове награде.

[30]

Али борба његове мајке Магде такође траје годинама, а афера је у медијима достигла врхунац још у децембру 2008, када је министарка Снежана Самарцић-Марковић рекла да се ради о проблему „који се лако може превазићи“.

[31]

„Цела Србија је стала уз генијалца“ тек и само између две следеће медаље, дванаесте и тринаесте.

[32]

При томе су оба шампиона побрала опште симпатије јавности, а имали су и смелости да се побуне и истрајности да се боре. Начином на који је помогао ову двојцу, кроз иглене уши, естаблишмент је свима онима који немају ни такве медаље, ни такав пролаз у медије, ни толико времена, јасно поручио: „Немојте да вам падне на памет!“. Безочност којом су подржали најгорег (за милион долара може да се сагради олимпијски базен и приде купи стан) само је шлаг на торту.

Метод и узроци

У историји налазимо бројне примере да страни завојевачи или владари убијају најбоље међу потчињенима: од истребљења хилота у Спарти [33], преко дахијске Сече кнезова, до немачких стрељања по принципу сто за једног

[34]

. Деведесетих смо видели како на свим зараћеним странама напредују злочинци, јер постају потребни за прљаве послове. Општељудски узрок негативне селекције је завист.

[35]

Али ако у потрази за узроцима садашњег стања у Србији кренемо од римског начела *cui*

bono

(у чију корист), главни осумњичени је свакако естаблишмент.

Ова квази-елита је до деведесетих формирана по партијској линији, затим по партијској,

а од 5. октобра - по партијској. Политичке организације су традиционално главни чинилац друштвеног напредовања у Србији, а данас постављају управне одборе јавних предузећа, чиме контролишу и запошљавање у ЈП (дакле и тржиште рада), додељивање послова и јавне набавке у ЈП (дакле и приватни сектор). Сем тога, оне запошљавају службенике у јавној управи, поново од врха до дна хијерархије, и располажу буџетом на републичком, покрајинском и локалном нивоу (чиме контролишу и невладин сектор [36]). Највећи српски привредници, Мирослав Мишковић и Милан Беко, били су чланови Владе непосредно пре својих вртоглавих успона, а и данас њихове пословне империје почивају на темељу који се раседа, док способност и рад вуку на једну страну а увознички монопол обезбеђен политичким везама на другу („купуј јефтино продај скупо“).

Српско напредовање по партијској линији је пример негативне селекције јер се врши по подобности а не по способности. Потребни су наши људи, не и квалитетни људи; цени се послушност, не и резултати; тражи се социјална интелигенција, не и рад и знање. Пошто је мала вероватноћа да човек буде подобан, па још случајно и способан, још у време комунизма министарске и директорске фотеле запосели су осредњи. Деведесете су пробрале најгоре, оне који су били спремни да ради личне користи упропасте сопствена предузећа и раскомадају државу. Ради се о људима попут Михаља Кертеса, „способним“ да буџетске милионе износе из земље у коферима, пролазећи путем поред опљачканих грађана како продају бензин у флашама или чекају у реду за хлеб. Данашњи милион, онај Миладинов, подсећа нас да се ништа није променило.

Олигархија има лични интерес да се заштити од меритократије: владавине заслужних (супротност негативној селекцији). Само на тај начин она може да осигура одржив опстанак упркос ниским способностима и slabим резултатима. [37] Све док задржавају монопол на друштвени положај, медиокритети су безбедни. Квалитетно образовање, радна места и слободно време тада су довољни да их издигну изнад просека, без обзира на личне особине. Али је неопходно стандарде народа чврсто држати на дну и по сваку цену спречити једнакост шанси. Ништа у тој мери не разоткрива недораслост елите и понижење народа као један усправан човек.

Неко ће рећи да је оваква дијагноза претерана јер способних има и у српском естаблишменту. Ја ћу појаснити да их има *упркос* естаблишменту. Принцип меритократије није напросто занемарен, он се инстинктивно доживљава као опасност и системски избегава. Олигархија од конкурса бежи као ђаво од крста, а ако већ мора да их одржи, намешта их. Када је принуђена да брине о најбољима по службеној дужности, долази у сукоб са самом собом. Владин Фонд за младе таленте, који је основан 2005, па опет основан (sic) 2008, има непрестане проблеме са условима и резултатима конкурса. Фонд који је одбијао Фон Бурга, али и многе сличне њему [38]

1

задржава средства под изговором да није имао коме да додели стипендије

[39]

и одбија да објави спискове добитника. До сукоба долази и кад олигархија буде приморана да способне прими у своје редове. Од двојице политичара са најимпресивнијим биографијама, један је убијен (Зоран Ћинђић) а други је одабрао страну: Божидар Ћелић је члан озлоглашеног Фонда, потпредседник и министар Миладинове Владе. Суочена са проблемом, олигархија се смеје, попут учесника конференције на којој је 24.4.2009. у Београду говорио Анте Марковић

[40]

: „Немамо довољно правих људи, зналаца. То се односи и на Владе... можда чак и првенствено, (овде последњи премијер СФРЈ, сасвим озбиљан, скреће поглед ка последњем премијеру РС, и проналази га од срца насмејаног; у сали смех), а без тога нема решења. Ми уништавамо сваког човека који мало дигне главу, уместо да му дамо шансу.“

Ако уопште, позитивна селекција се у Србији врши тек након негативне. Елита изабрана на тај начин може бити најбоља али не и довољно добра. Слободан Милошевић је припадао цвету нове генерације комунистичке елите. Познато је сведочење Борке Вучић да је као тридесетосмогодишњи директор Београдске банке научио банкарски енглески сам, веома брзо и квалитетно. Способност је показао и вештим успоном на власт, и одличном одбраном (опет сам) током суђења у Хагу. Али његова недораслост отвореној утакмици светске политике види се како у трагичним резултатима, тако и у одлукама које су очигледно водиле ка њима: сукоб са надмоћном међународном заједницом, улагање у превазиђени државни облик (друга, па трећа и последња Југославија) и приврженост идеологији која је, по речима свог изумитеља, већ била завршила на сметлишту историје (комунизам).

Основни начин на који олигархија врши негативну селекцију, поред поменуте затворености (монопол на положаје и прилике), је корупција. Протекција (дословно „заштита“) штити лошег од доброг: уместо да на конкурс победи бољи, победиће онај који има везу или да мито. Корупција на највишем нивоу [41] је од афере Ковачевић направила међународни инцидент, а одлука да се рачун не испостави богатим кривцима већ сиромашним, недужним и већ фрустрираним гласачима

[42]

, говори за себе. У српској политици корупција је преча од гласача и пореских обвезника.

Неко ће приметити да кршење и избегавање закона, ма колико распрострањено, није основна делатност естаблишмента, већ напротив његова примена. Али естаблишмент не прави такву поделу, већ поредак користи у продужетку корупције. Да би то било могуће,

закон је престао да буде исти за све и постао растегљив и порозан. *Маргина на реду* делује као полупропусна опна негативне селекције: само најбољи не пролазе кроз рупе у закону. Његова строга примена често је само додатна заштита повлашћених од бољих. Затрпани обавезама, поштени предузетници не могу да издрже конкуренцију оних којима се услови не постављају. Већину убистава, силовања, продаја дроге и примања мита српски судови кажњавају ублажено, испод законског минимума.

[43]

Али кад криминалац тужи поштеног полицајца, биће примењена строга казна. Проблематични ученици су заштићени од строгих наставника, али не и обратно.

[44]

Управе универзитета непрестано праве изузетке у корист најгорих студената: од социјалних рокова и безусловних уписа, преко спуштања критеријума и толерисања преписивања, до продаје оцена и диплома. Али на перспективним стручњацима оштре зубе: да би одбиле признавање страног уверења о докторирању, једне законе игноришу а друге построжавају слободним тумачењем, позивајући се на „праксу“.

[45]

По питању додељивања стана Чавићу, многи

[46]

су објашњавали да то није могуће по закону. Министарка Самарцић-Марковић, која је и председница Фонда за младе таленте, одбијање Фон Бурга је оправдавала процедуром, а њен портпарол, Снежана Клашња, постидела би и цара Душана: „он по правилнику не може бити награђен, јер морате да поступате по закону“.

[47]

Међутим, ниједан закон, ни правилник, ни процедура не предвиђају покривање нечијих злочина милионима из буџета, па то министарки и њеним колегама уопште није сметало - нису чак ни објашњење издали.

Иако главни виновник, естаблишмент није довољан да објасни овакво стање. Да је негативна селекција једностран чин, остатак заједнице би реаговао. Али олигархије се смењују а проблем остаје. Што се партијске линије тиче, Кина као велесила у успону такође почива на личном познанству (гуанши: 关系), а у Северној Америци ни један бољи посао не може да се добије без личне препоруке. Наша особеност лежи у раздвајању подобности од способности, за шта кривицу не сноси само естаблишмент, већ и сваки родитељ који хвата везу без обзира какво је дете и какав је посао („Перо ради у контролу лета“, в. напомену 11). Негативна селекција се у Србији тиче читавог друштва и задире у идентитет нације. Наши избори одређују ко смо „Ми“: на истој ливади пчела нађе мед, а мува говно.

„Ми“ се осећамо добро кад учинимо неком ко је заслужио неуспех и казну. Али свака оцена поклоњена лошем ђаку отета је од доброг. Гледање кроз прсте нерадницима пљачка раднике. Запошљавање лошијих кандидата уништава најбоље. Попуштање преступницима угрожава поштене грађане. Али на ове друге, добре, нико не мисли. Њихова суза нема родитеља. Колико „Нас“ је за Миладина помислило „јадан дечко“ а за Чавића „Сад би још и да му грејемо воду?“ [\[48\]](#)

Не спорим да лењи и непоштени имају тежак живот, али он није ништа лакши прегаоцима и борцима за правду. Послушајмо како је шампион провео 14 месеци пред медаљу у Пекингу: „То ћу памтити као један од најтежих периода у мом животу, у психичком и физичком смислу. У том периоду сам живео као робот, програмиран да ради само једну ствар - да тренира! Сваког другог дана смо тренирали два пута дневно три и по сата, осталих дана у недељи тренинзи су нам трајали око три и по сата. Када нисам био на тренингу само сам јео и спавао, јер за друге ствари нисам имао енергије, а ни времена. [...] Мој социјални живот је био сведен на минимум. [...] Превелики стрес, који је био проузрокован свакодневним умором и несаницом [...] ме је наводио да одустанем од свега, од мог сна!“ [\[49\]](#)

Најбољи не могу без подршке. То није ствар добре воље, већ дуг: ми њима подршку, они нама победе. Или мислимо да победе долазе саме? Или да за сваког изгубљеног победника други чека у реду? Тешко је поверовати да смо по том питању наивни, а знамо да помоћ треба најгорима, а знамо да ни аутомобили ни станови не могу без одржавања. Можда би без подршке Његош био безимени песник, а Пупин паор, али сигурно не би постали то што јесу. У све светске великане, од Александра Великог до Моцарта, несебично је улагано. Сем дара и рада, они су добили и своју прилику - свој топли базен. Али „Ми“ смо болећиви према лошима и незахвални према добрима. На трговима у центру Београда и Ниша „Ми“ видимо коња уместо заслужног коњаника. [\[50\]](#) Неке од највећих Срба свих времена, попут Владимира Матијевића, упорно кријемо под велом заборава. Емир Кустурица, миљеник публике широм света, овде остаје неомиљен, иако је и културно и економски ангажован на корист Србије.

Нажалост, „Ми“ смо квази-народ који иде уз квази-елиту. За разлику од ње, немамо корист од негативне селекције. Службеник не може да нас послужи, полицајац заштити, лекар излечи, директор исплати. А немамо, као Ковачевићи и други олигарси, ни резервну домовину, ни 100000 долара у џепу, ни конзула у рукаву, ни медије на дугме. Зашто онда ипак остајемо саучесници? Одговор вероватно лежи у мафијашко-лутријској логици: нек и њих десет буду на штети, можда ја будем онај једанаести, и дођем до положаја мимо реда, рада и способности.

Последице

Негативна селекција је сила отпора којом друштво делује на сопствену стваралачку енергију. Сваки стваралац је доживео завист и незахвалност и да награда оде лошијем, али догод је отпор мањи од енергије, стваралаштво је одрживо. Традиционална, системска и принципијелна, негативна селекција у Србији надјачава ствараоце. Они неко време ипак делују пуном снагом, покретани одушевљењем, интринзичком мотивацијом и уверењем да треба бити користан и дати све од себе. Али борба за прво место напреже тело и дух до крајњих граница а резултати изостају или одлазе лошијима. Стваралац постаје све уморнији, а одмор не долази. Губи углед у свом окружењу, чврстину уверења и психичку стабилност. Осећања разочарења и бесмисла јачају, незадовољство расте. Други животни приоритети, попут издржавања породице, постају искључиви: „или (узалудно) стваралаштво или ми“. Напослетку, енергија јењава. За многе, једина могућност да промене друштво, а не себе, остаје пресељење: појава позната као *одлив мозга*

Друштво које изгуби ствараоце слично је возу без локомотиве: вагонима не преостаје друго него да остану у месту, или одјуре низбрдо. Краткорочна последица негативне селекције је стварање неспособне елите и радне снаге, која није у стању да постигне резултате и испрати конкуренцију. Сем тога, она поседује завидну моћ саморепродукције. Једини начин да неспособни управник задржи ауторитет је да се окружи још неспособнијим сарадницима. Ниски стандарди се на тај начин експоненцијално шире, као вируси. Замислимо медиокритете на месту професора факултета, како учењем и личним примером образују генерације студената. Ти студенти ће имати своје ученике, и број „заражених“ ће брзо достићи десетине хиљада. А сада замислимо медиокритете у управи свемоћних политичких странака: епидемија захвата целу нацију као пожар. Истом брзином нестаје мотивација: на сваког најбољег чији напори пропадну, 100 добрих ће одустати а 1000 средњих пасти у апатију, чврсто убеђени у бесмисленост труда и усавршавања. Негативна селекција је најделотворнији начин за брзо уништење друштва. У рату поражени или окупирани народ, без обзира на претрпљене губитке, чува снагу и чека прву прилику. Народ који пати од негативне селекције трпи поразе од слабијих, а излаза нема, јер свака отворена врата буду залупљена.

Дугорочне последице су далеко шире. Друштвено напредовање одређује пожељна понашања делотворним методом похвале и награде. [\[51\]](#) Доласком на положаје, лоши намећу друштву своје вредности, понашања, сетове вештина па и осећања. Читав начин живота. Уместо стицања радних вештина за живот у успеху, ми се годинама спремамо за преживљавање у неуспеху, учећи да ухватимо везу и кривину, преваримо, препишемо,

да се лажно потпишемо и правимо луди. Усвајају се и одговарајући изрази лица, поглед, говор тела и држање. [\[52\]](#)

Заборавили смо да се попут Михајла Пупина пред великим изазовом осећамо „радосно као снажан човек спреман за трку“

[\[53\]](#)

. Непознат нам је и осећај након изазова: „Ништа човека не чини тако срећним као поштено уверење да је дао све од себе“.

[\[54\]](#)

Стран нам је и Матијевићев осећај господара (данас бисмо рекли предузетника) као Божијег сарадника, који ствара оно чега није било. Уместо тога, од основне школе стичемо рефлекс да пред изазовом скрећемо поглед, чекајући да нам други дошапне одговор. Јавно предузеће Државна лутрија Србије дефинисало је „Српски сан“ срећком која омогућава да двадесет година ништа не радиш а имаш довољно пара за пристојан живот.

[\[55\]](#)

То је сан паразитског, метилваог друштва, које као и свако друго живот дугује највреднијима и најзаслужнијима, али им није сарадник него пасивни корисник њихове енергије.

Човек се може опирати и љубоморно чувати свој начин живота, али „рђаво друштво квари добре обичаје“ (1 Кор. 15:33). Културни образац квази-елите и квази-народа на крају усвајају и најбољи. Поменути Божидар Ђелић је као сиромашни емигрант у Француској завршио најбоље школе захваљујући систематској подршци талентованима. [\[](#)

[56\]](#)

Без ње, млади Србин сигурно не би кренуо путем звезда. Али његов Фонд данас на потребе српских талената слеже раменима. Потпуни преображај види се и у Ђелићевим ставовима: током кампање 2007, једно од главних предизборних обећања било је „Подићи ћу донације ЕУ са 244 милиона на милијарду евра.“ Напуштајући вредности на којима почивају Европа, Запад и његова каријера (рад и лична одговорност), Ђелић се уклапа у модел дембелисања на туђој грбачи.

Последњи, неповратни стадијум наступа кад друштво више није у стању да препозна заслугу и способност. То се дешава што због кризе вредности, што због кризе установа и критеријума: биографија у једном тренутку престаје да буде мерило јер се не зна како су, и да ли су, радна искуства, дипломе и награде стечене. Једини лек - меритократија - постане непримењив.

Дакле, краткорочна последица негативне селекције је тренутни губитак људских ресурса, а дугорочна - трајни губитак. Али људи, сем што су ресурси, имају и границе стрпљења. Једном заустављени ствараоци могу да крену на другу страну, против

друштва. [\[57\]](#)

Символ оваквог понашања је Ахилеј, који као најзаслужнији ратник доживљава да једино његова награда буде одузета. Гнев (μῆνις) који он тада осећа је прва реч првог стиха Илијаде, и по Хомеру њена основна тема. Увређени грчки јунак вапи за пропашћу Грка у рату, а Зевс му је одобрава. [\[58\]](#) Слично, пред поход Мехмеда II Освајача на Византију 1453, хришћанин Урбан је своје тополивачко умеће ставио на располагање РOMEјима, али је одбијен. [\[59\]](#) Држава новца није имала, а пребогати олигарси га нису дали. Урбан је отишао код Турака и од њих добио одрешене руке за своје смеле пројекте и четири пута више новца неко што је тражио. Направио је оружје какво свет није видео, а зидине неосвојивог Цариграда пале су под топовима који су требали да га бране. Још ближе нама: на чело српских снага које су ступале ка Нишу 1809 постављен је Милоје Петровић. Овај незаслужни и неспособни човек надређен је искусним јунацима Хајдук Вељку и Петру Добрњцу по предлогу свог кума, Младена Миловановића, секретара Правитељствујушчег совјета и првог српског олигарха. Пред сам бој, Вељко и Добрњац, уморни од сталних сукоба са Милојем, напустили су положаје. Стеван Синђелић је остао у истуреном шанцу на Чегру да сам прими напад вишеструко надмоћног непријатеља. Милоје је читав дан гледао битку из позадине, оглушивши се о позив у помоћ. Ћеле-кула је остала да нас сећа на историјску прекретницу: први пораз дотле непобедивих устаника и прву негативну селекцију модерне Србије.

Можемо ли замерити Ахилу, Урбану и Вељку? Да ли бисмо могли да замеримо Чавићу ако би сутра стао под америчку заставу и говорио против Србије? Да ли смо га задужили нечим што бисмо могли да тражимо назад? Ако нам је тешко да замислимо Чавићев салто у том правцу, сетимо се Јелене Докић, која је наш дрес пркосно обукла 2001 а сада се Аустралијанцима извињава за највећу грешку у свом животу. [\[60\]](#) Неко ће очекивати оданост упркос свему. Она вероватно јесте највећа међу врлинама (у најнижем кругу Дантеовог пакла су издајници), али коме војник да буде одан кад генерали, официри и саборци обуку непријатељске униформе? Да овде ико иоле мисли о Србији: од православних владика, преко носилаца њиховог ордења, до народа - зар би највећи српски ствараоци и таленти били сирочићи?

У овом раду показали смо да у Србији за најбоље нема места. Негативна селекција чини њихов опстанак неодрживим. Последње поглавље подсећа да, иако такво друштво може да функционише [\[61\]](#), крајњи исход може бити само неповољан или фаталан. Али општа корист и здрав разум нису једини сведоци против негативне селекције: она је пре свега дубоко, суштински неправедна. На крају, али не као најмање важно, разлог из ког јој се морамо успротивити је наш идентитет. Држава у којој живимо је име, место, језик и становништво наследила од оствареног вековног сна. Али Србија која је најгорој деци

Негативна селекција

Пише: Андреј Фајгељ
среда, 14 октобар 2009 15:46

брижна мајка, а најбољој зла маћеха није Србија св. Саве, већ Кертеса; не Карађорђа, већ Младена и Милоја; не Чавића, већ Ковачевића; не орлова, већ метиља и пантљичара. Ово није Србија домаћина, већ лоших ђака, нерадника, превараната и злочинаца. Ово није наша Србија!

[1] о томе како Књаз Милош поставља чиновнике: *Коментар к писму моме, писаном Милошу Обреновићу 12. априлија 1832. год.*, коментар 25, страна 20.

[2] У генетици, али и изван посебних појмовних система, користи се у другачијем значењу: *одабир који води искључивању* (уместо обухватању изабраног).

[3] Што мање негативне селекције у друштву то бољи новинари и научници -- и обратно. Слаба заступљеност теме можда је резултат саме негативне селекције: најбољи је не познају, а најгори не знају или не желе да је истраже.

[4] Јапанска пословица гласи „ексер који вири биће закуцан“ (*deru kugi wa utareru*).

[5] *tall poppy syndrome*. Вероватно по античкој причу о краљу који је секући врхове биљака које штрче послао поруку да треба уклонити најистакнутије грађане: Аристотел, *Политика* 5:10, Ливије, *Историја Рима* 1.

[6] Aksel Sandemose, *En flyktning korsar sitt spår*, 1933. Први од десет закона гласи: „Немој мислити да си посебан“.

[7] Наташа Миљковић, *Кључ* 163, РТС1, 13.10.2008.

[8] Уз чувено објашњење: „то код нас не може да буде“.

[9] „Некако бог му није дао дар за школу – истеран је из свих школа, и то за свагда. А и на занату не може да се скраси и ни на једном послу. Па сам хтео да те молим, ако може некако да буде државни питамац.“ Преузето са сајта *Антологије српске књижевности*, <<http://www.ask.rs>>.

[10] Владислав Петковић Дис, *Наши дани*.

[11] Миодраг Караџић, Здравко Шотра, Слободан Шуљагић, *Волим и ја неранце... но трпим* 1, 18:40-21:16, РТС, 1992. Реченица се касније понавља кроз целу серију, а сцена се завршава дефиницијом негативне селекције: „Одавде што аветнији одеш врну те са вишијем чином“.

[12] *SciencesPo* је престижни факултет политичких наука у Француској, а Итон вероватно најелитнија средња школа на свету.

[13] Симић се захваљује „угледним српским лингвистима, високог друштвеног поверења, задуженим за бригу о српском језику и националним институцијама, који су ми ускратили сваку помоћ у послу, а затим годинама одлагали да готов посао изађе на светлост дана.“ Милорад Симић, „Захвалност“, *Српски електронски речник*, Верзија 2.0, 2006.

[14] Александар Апостоловски, „Чекам позив Американаца“, *Политика*, 09.07.2006.

[15] А „Они су“ Београдског синдиката, са својих два милиона посета на Ју Тјубу, 252,10 динара: Феђа Димовић, „А код Бориса у фрижидер свега...“, *Борба*, 12.08.2009. Аутор се пита „у чије руке и по којим заслугама“ Управни одбор СОКОЈ-а распоређује средства од 243 милиона динара.

[16] Стојковић је то искуство назвао „ход по мукама“: *Бета*, 27.03.2008.

[17] „Хоћу да одем из Србије“, *Блиц*, 29.07.2009.

[18] „Дечак 'кажњен' зато што је генијалан математичар“, *Блиц*, 19.12.2008.; „Држава игнорише математичког генија“, *Политика*, 23.12.2008.; „Генијалац опет изигран“, *Блиц*, 04.03.2009.

[19] Сетимо се само афера везаних за београдски аеродром: додела станова, ВИП салон, изградња терминала 2, бонуси.

[20] Јавна предузећа носе 62,5 % губитака српске привреде (С. Костић, „Јавна предузећа Титови наследници“, *Политика*, 31.08.2009.

[21] „Милорад Чавић: Ја верујем у Србију“, *Блиц*, 23.03.2008.

[22] Од 14 јуна, када је примљен у болницу са вишеструким фрактурама лобање, вишеструким можданим крварењем и контузијама, до 3 августа.

[23] „Уместо стана, добио сам тапшање по раменима“, *Блиц*, 22.08.2008.

[24] „У Србији, једноставно, само губим време“, *Блиц*, 31.10.2008.

[25] „Крив јер је Србин“, *Курир*, 04.01.2009.

[26] 900000 породици Стајнхауер и 100000 за кауцију.

[27] „Миладин Ковачевић приправник адвоката Боривоја Боровића“, *24 сата*, 10.09.2009.

[28] Премијер Мирко Цветковић изјавио је да су мере које Влада предузима „у најдубљем интересу грађана“.

[29] Путем акције „Чавића за комшију“ Фонда Б92 и групе спонзора на доживотно коришћење му је додељен стан на Бежанијској Коси површине 84 квадратна метра.

[30] „Цела Србија стала уз младог генијалца“, *Блиц*, 30.07.2009.

[31] „Држава не стипендира генија“, *Б92*, 20.12.2008.

[32] Након најновије, јунске медаље опет нема говора о награди.

[33] По Тукидиду (IV, 80, 14), Спартанци су обећали слободу хилотима (подјармљено становништво) који су се истакли у борби на страни Спарте, с тим да се заслужни сами пријаве. До две хиљаде је изабрано, ослобођено, да би затим нестали без трага. Разлог за истребљење ових првака је што би они уједно били најспремнији на устанак. Пјер Видал-Наке преноси ову античку епизоду на почетку своје студије *Убице сећања*, поредећи је са нацистичким геноцидом над Јеврејима (Pierre Vidal-Naquet, *Les assassins de la mort*).

moire
, 1987).

[34] Нацисти су обичавали да за стрељање изаберу најбоље међу постројеним мештанима, вероватно да би што више ослабили противничку „нижу расу“, у складу са научним дарвинизмом који изједначава друштвену и биолошку селекцију. Хитлер је био забринут за „негативну селекцију“ Немаца у рату: најхрабрији први гину а преступници су безбедни у затворима (*Bundesarchiv KoblenzR22/4720: Abschrift, 20 August 1942*).

[35] Један од седам смртних грехова и предмет десете Божије заповести. В. и Никомахову етику (φθόνος, 2.7.1108b1-10) и Езопову басну *Пас у штали* (не може да једе сламу, али не да ни стоци).

[36] „Муљање“, *Курир*, 14.08.2009.

[37] Арчибалд Рајс, *Чујте Срби*: „Безмало, рекло би се да управљачка класа ваше земље мрзи оне који су учинили услуге вашој отаџбини. У случају многих ваших садашњих моћника то се може објаснити чињеницом да су ти добротинитељи ваше нације жив прекор онима који ништа нису дали својој земљи, већ су своју памет користили само да би себи пронашли лепо намештење и да би се обогатили.“

[38] Колико сазнајемо преко медија: Лазара Крстића (Марко Лопушина, „Срби освајају Јејл“, *Интернет новине сербске*, 24.01.2006), Новака Новаковића („Држава не стипендира генија“, *Б92*, 20.12.2008), Владимира Б. (и *сто*, међу коментарима), Милоша Станковића (*Кључ*, в. напомену 7), Мину Закић („Подршка талентованима само за студије у ЕУ“, *Политика*, 14.08.2009).

[39] Последњи пут је доделио само 91 стипендију од буџетом предвиђених 500: *Извештај о раду Фонда за младе таленте за период од 2. августа 2008. до 30. априла 2009. године*

. Где је завршила разлика?

[40] Међународна министарска конференција „Социјалне политике у светлу економске кризе”.

[41] Постоје наговештаји да је вицеконзул Игор Милошевић само извршилац нечијег налога.

[42] Једину паралелу за овакво понашање налазимо у стрипу *Алан Форд*, у лику посрдног негативца Суперхика, неке врсте анти - Робин Худа који краде од сиромашних да би давао богатима.

[43] „Блага казнена политика у Србији“, *РТС*, 12.04.2009.

[44] Дobar и строг предавач Марија Мошић (62), у својој последњој недељи пред одлазак у пензију, 02.06.2009, доживела је да је ишамара и испљује лош ђак О.М. (15). Два месеца касније, 20.08.2009., нападнут је наставник Југослав Митровић.

[45] В. Закон о високом образовању, *Службени гласник РС* 76/2005, чл. 95, 99 и 104.

[46] од председника Тадића до градоначелнице Хрустановић.

[47] Основац по правилнику не сме да победи средњошколца. Золтан Дани треба да буде срећан што није одробијао иновацију која је омогућила обарање „невидљивог”.

[48] Марији Мошић су нападач, Покрајински секретаријат за образовање и део суграђана и јавности пребацили да је прва ударила ученика (в. напомену 44). Након нове Теодорове медаље, Самарцић-Марковић понавља да је њено министарство већ

Негативна селекција

Пише: Андреј Фајгељ
среда, 14 октобар 2009 15:46

дало новац и прави медијски преседан износећи листу донација других установа. Недоречена порука гласи „шта више хоће тај мали“ (в. напомену 32).

[49] Преузето из биографије објављене на miloradcavic.com. О каквим се тренинзима радило, сведоче и резултати.

[50] Ова необична метонимија примењује се на споменике Кнезу Михајлу Обреновићу и ослободиоцима Ниша. Ниједан Загрепчанин не каже „коњ“ за споменик бану Јелачићу.

[51] Кад се радом не напредује, рад престаје да буде вредност: Андреј Фајгељ, „Криза вредности рада“, *Република* 420-421, стр. 25-6.

[52] Одлично одглумио Бора Тодоровић у филму „Балкан експрес“, у сцени са Милом Мирановићем: „Само тетке да однесем лек“; и Драган Николић у „Националној класи“ у сцени са Драгомиром Фелбом, „Немојте молим вас, чика Раде“.

[53] Michael Pupin, *From immigrant to inventor*, 1923, стр 28 и 81, цитирајући Псалм 19:5.

[54] *Исто*, 167. Реченица је закључак дела.

[55] Ради поређења, амерички сан би био „постати милионер до тридесете својим радом“.

[56] „Једног дана нисмо имали ни за хлеб“, *Време* 574, 03.01.2001: „француски систем школовања са раним откривањем оних који желе нешто више – он је мене усмерио [...]. Чак су ми ти наставници попуњавали обрасце за конкурисање за најбоље школе или обрасце за стипендије на најбољим универзитетима.“

[57] Ова појава се можда односи на сваку, не само људску заједницу. Иако оличење реда и рада, пчеле у сличним околностима знају да убију матицу и униште кошницу.

[58] *Одисеја* се такође бави нашом темом, са врхунцем у чувеним епизодама пробе лука и покоља просаца (књиге 21 и 22). Одисејевим краљевством владају они који нису ишли на Троју, и троше му благо док просе краљицу, а он се враћа као непрепознатљиви просјак и скитница. Последњи испит за просце је да из његовог лука пробаце стрелу кроз дванаест ушица од секира. Они се довијају, греју и подмазују лук, али не успевају ни да га натегну. Углед чувају спречавајући отворену утакмицу (21:321-9). Чак ни „просјак“ не сме добити прилику да победи елиту: сличност са српским естаблишментом је потпуна. У једној од најснажнијих сцена светске књижевности, лук ипак завршава у Одисејевим рукама, он га домаћински загледа, са лакоћом натезе и погађа ушице, а другу стрелу испаљује у првака међу просцима: „Пси, вратио се Одисеј“.

[59] Steven Runciman, *The fall of Constantinople 1453*, 1965, стр 77-8; Тихон Шевкунов, Олга Савостјанова, *Пропаст империје: византијска лекција*, 2008, 50:10-51:00.

[60] Велики родољуб Михајло Пупин је 1918 као најутицајнији српски лобиста у Америци био на корак од покретања судског процеса против Србије.

[61] као у биологији - све док храни и себе и паразита.